

UN INTENT DE DIVULGACIÓ DE LES CIÈNCIES DE LA NATURA A CATALUNYA: LA REVISTA PHYSIS

S. Maluquer i Maluquer *

Rebut: desembre 1983

RÉSUMÉ

Un essai de vulgarisation des sciences de la nature en Catalogne: la revue Physis

Pendant l'année de 1918 parût en Catalogne une très bonne revue de divulgation des Sciences Naturelles, **Physis**, qui tenta d'éveiller dans le grand public l'intérêt pour la Nature et pour son étude et protection.

Dans l'éveillement général de la Catalogne à ce moment-là, **Physis** fût comme un éclaireur qui, pendant une année, chercha de débrouiller un chemin qui, peut-être, n'était pas encore viable.

On explique ici les caractères de la publication, en faisant un résumé de son histoire.

L'estudi de les Ciències Naturals a Catalunya va iniciar la seva racionalització i sistematització, si bé encara amb moltes mancances, amb motiu de la constitució, a la fi de 1899, de la Institució Catalana d'Història Natural.

Entre els seus fundadors i primers membres, entusiastes afeccionats que varen demostrar que la seva vàlua científica era plenament equiparable a la dels millors professionals, hi havia els germans Salvador i Josep Maluquer i Nicolau —entomòleg el primer, malacòleg i oceanògraf el segon— als quals s'uní, el 1908, el seu germà Joaquim, herpetòleg.

A partir de 1901, la Institució començà a editar el seu *Butlletí* que, en agafar volada, va anar accentuant també progressivament el seu caire de publicació dedicada

a la investigació científica més que no pas a la divulgació destinada al gran públic.

Els germans Maluquer, sense deixar la tasca purament científica, volgueren llavors, i ensems, contribuir també a la vulgarització i difusió de les Ciències Naturals i a crear així una actitud de respecte i comprensió envers la Natura, potser nova al nostre país, però que ja predominava a gran part de l'Europa més avançada.

El vehicle escollit per a aquesta tasca va ésser la creació, en la qual intervingueren decisivament, d'una revista de periodicitat mensual; així aparegué, el mes de gener de 1918, el número 1 de *Physis, Revista de Ciències Naturals*, amb l'afegitó de «Publicació destinada als amics de la Naturalesa». El redactor en cap era Josep Maluquer i Nicolau i, com a adreça, hi

* Aribau, 271. 08021 Barcelona.

Physis

Revista de Ciències Naturals

FIG. 1. Capçalera d'un número de la revista *Physis*.

figurava l'Apartat de Correus núm. 654, de Barcelona. El preu era d'1 pesseta el número solt i la subscripció costava 10 pessetes l'any.

El primer número s'obria amb una «Salutació» dirigida «A tots els aimants de les Ciències Naturals i a totes aquelles persones o entitats que a Catalunya i fora d'ella treballen en profit, honra i prestigi de les mateixes». S'autodefinia com a forment part «de la Catalunya que treballa i que pensa» i en el seu camp d'acció, ben ampli, hi entraven la Zoologia sistemàtica, la Biologia, la cura de Terraris i Aquaris, la Geografia física i descriptiva i la Meteorologia, així com les exploracions, descobertes i viatges, sense faltar-hi tampoc la bibliografia científico-natural.

No cal fullejar gaire *Physis*, per a veure-hi tot seguit la clara intenció de ser «l'obra ben feta» i reconèixer que ho va assolir a pesar de la seva curta vida. Així, en l'aspecte del contingut, s'hi nota una acurada selecció i una ben calculada proporció entre els articles més científics, els de caire divulgatiu i de ciència pràctica, les notes breus sobre qualsevol aspecte relacionat amb la Natura, i les informacions d'utilitat, tant bibliogràfiques com del noticiari científic, sense oblidar de contribuir al millor coneixement de la història de la Ciència catalana a través de les biografies dels naturalistes més destacats del nostre país.

En l'aspecte estètic, cal ressaltar una presentació moderna d'acord amb l'època, molt acurada, on es va vigilar molt la part gràfica i es va tenir cura especialment de la capçalera de la revista (fig. 1), els encap-

çalaments de les seccions fixes, les vinyetes i detalls, els distints tipus de lletra i la fàcil localització visual de notes i ressenyes.

Quant a les col·laboracions, els fonaments de *Physis* es troben en les dels ja esmentats germans Maluquer, que hi publicaren una multitud de treballs, notes, ressenyes i, fins i tot, mantingueren alguna Secció fixa (com la de «L'amic del Terrari i de l'Aquari» a càrrec d'en Salvador). Firmades amb nom complet, amb inicials o amb pseudònims i, fins i tot, sovint, de forma anònima, tots tres germans hi deixaren una empremta decisiva però, al mateix temps, no hi faltaren altres col·laboradors de vàlua reconeguda com ara J. B. d'Aguilar-Amat, Amador Romani, l'herpetòleg alemany Dr. Haas, mossèn Faura i Sans, etc.

El Sumari temàtic de l'any 1918, publicat en el núm. 10/12 de *Physis*, és revelador de l'esforç fet, ja que els treballs, agrupats en més de 20 apartats, són nombrosos i variadíssims (vegeu l'Apèndix).

Cada número portava una coberta de cartolina de color variable (gris, salmó o blau) amb el nom de la revista, el Sumari del fascicle, una vinyeta sempre diferent i al·lusiva a algun dels articles del contingut, i les dades habituals en tota publicació periòdica. El revers, igualment com la contraportada, es destinava a anuncis comercials de cases especialitzades en materials per al conreu de les Ciències Naturals i publicacions del mateix caire. Hi figuraren també, a vegades, les adreces de les principals societats científiques de Catalunya i de la resta de l'Estat, i altres anuncis si-

milars. La major part dels anunciants mantingueren plena fidelitat a la revista i s'hi anunciaren en tots i cada un dels fascicles.

Durant els primers nou mesos de 1918, *Physis* va aparèixer regularment; l'últim trimestre, en canvi, va publicar un fascicle triple (núms. 10/12) en la primera pàgina del qual una breu nota «als amics de *Physis*» els advertia que, a partir del primer de gener de 1919 s'encarregaria de la revista un editor, s'implantarien algunes reformes i s'alteraria el preu, fet pel qual es consideraven caducades totes les subscripcions i que, en tot cas, els antics subscriptors rebrien, amb el primer número del nou any, una nova invitació per a subscriure-s'hi.

Aquest últim número triple contenia un extens i documentat «Projecte de l'Institut Oceanogràfic de Catalunya presentat a l'Ajuntament de Barcelona i a la Mancomuni-

tat de Catalunya pels seus autors, senyors Falguera, Maluquer (Josep) i Vilaseca», i del qual es preveia l'emplaçament al futur passeig Marítim, prop del parc de la Ciutadella, i que podem considerar com un directe antecedent de l'actual Institut d'Investigacions Pesqueres de la Barceloneta.

Va ser el «cant del cigne» de *Physis*. No hem pogut esbrinar les raons exactes, potser econòmiques, potser d'altre tipus, però el cert és que amb l'any s'acabà la revista, que el 1919 ja no reaparegué.

L'intent de *Physis* no va reeixir en no aconseguir la continuïtat. Tanmateix, la seva lectura 65 anys després, és encara interessant i, a més, ens mostra un bell exemple de l'esperit de treball, alhora científic i patriòtic, que menava els passos d'aquells primers conreadors de les Ciències Naturals a Catalunya, precursors del seu gran desenvolupament actual.

Íbysis

Revista de Ciències Naturals

1918

Sumari

Aquaris

Idea general de com se disposa i cura un aquari	25
Plantes d'aquari	59, 77, 95, 112
Llevors de les plantes aquàtiques	30
La cicuta aquàtica	30
L'aquari invadit d'algues verdes	30
La cria de peixos en l'aquari i llur alimentació.	31
Petits animals d'aquari	78
Agrupacions d'amics de l'aquari a Alemanya	79
L'alimentació dels peixets d'aquari.	95
La plaga de les algues verdes en l'aquari	114
Infusorios	129
Treballs del «Grup d'amics dels Aquaris» de Barcelona	167
Té V. ja un aquari a casa?	215
L'aquari de cambra marí	215

Bibliografia

Botànica	41
Zoologia de les Balears.	222
Entomologia catalana	224
Revistes	36, 67, 130, 171
Societats i Corporacions.	34, 65, 99, 115

Bíografies

Artur Bofill i Poch	52
Jaume Almera, pvre.	92, 106, 120, 137

Botànica

Bibliografia Catalana	41
---------------------------------	----

La cicuta aquàtica	30
Conservació de llevors de plantes aquàtiques.	30
Les plantes aquàtiques.	59, 77, 95, 112
La geografia botànica de la Península Ibèrica	99
Herboritzacions pel Montseny	109
Exploració botànica d'Iviça i Formentera	132
<i>Sequoia gigantea</i>	133
El Jardí d'aclimatació d'Alger	183

Entomologia (insectes)

La manera de buscar las crisàlidas.	61
Neuròpters de Catalunya	67
Els petits arquitectes	72
L'Entomologia. (La primera excursió d'enguany)	75
Cicindeles de Catalunya	82
Les picadures dels insectes	84, 148
La cria de papellones	84
Insectes marins	204
L'escarabat cantaire del Japó.	216
La miel como alimento y restaurador.	100, 148
Neuròpters d'Andorra	116

Erpetologia

Un fòssil vivent (<i>Sphenodon punctatum</i>)	49
L' <i>Alytes obstetricans</i> Laur. i la pretinguda generació espontània dels gripaus	56
Cacera de sargantanes i llargandaxos.	62

Alimentació forçosa de les serps . . .	78
Serps de dues quès	79
La posta del gripau	79
Nostres llargandaixos	72
La posta de les sargantanes del Ferrarium	96
Lagartos interesants	117
Les tortugues de Catalunya	138
La <i>Coronella gironica</i> Daud	166
Alguns reptils rars i molt interessants	186

Geografia

El Llac Victòria Nyanza (Àfrica equatorial)	6
Ohijesa (Recuerdos de juventud de un indio Sioux)	19, 209
El petits arquitectes (Lletres de Wal-fishbay)	69
Records d'una excursió al Gran Sasso d'Itàlia	89
Exploració a Ibiça i Formentera	100
Herboritzacions pel Montseny	109
Exploració científica al Nord de la província de Lleida	132
Sequoyah! (Califòrnia)	133
El Circo de Gavarnie	143
El silbo de los Gómeros	226

Hidrobiologia

Curset de biologia lacustre en el Museu de Catalunya	79
Vegi's <i>Aquaris</i> .	

Horticultura

Observacions generals que deuen tenir-se en compte per a plantar o sembrar	32
Plantes gelades	64
La araucària	64
Sobre la poda de las plantas de habitació	64
L'estany de casa	80, 127, 168, 184
Riega bien tus plantas	128
Limpieza de los tiestos	145
Els arbres fruiters	220
Per a fer reviscolar i cuidar les esparrragueres	82
Vegi's <i>Botànica</i> .	

Jardineria

Vegi's *Botànica, Horticultura*.

Malacologia (mol·luscos)

El <i>Buliminus detritus arnouldi</i> , Fagot a Catalunya	14
Las náyades del Ebro	80
Mol·luscos de l'estany de Montcortès	132

Mastologia (mamífers)

Les rates pinyades	122
------------------------------	-----

Museus (Estacions biològiques. Institucions)

El Vivàrium del Parc de Barcelona	80
El Museu Senckenberg de Francfort s/M	85
Una visita al Museo Oceanográfico de Berlín	173
El jardí d'acimatació d'Alger	183
Projecte de «Institut Oceanogràfic de Catalunya»	190
La estació biològic-marina de la costa Murman al Nord de Rússia	202
El Jardí Zoològic de Buenos-Aires	209
L'aquari de cambra marí	215

Oceanografia

Conferències sobre assumptes marítims	115
El mar i la llum	101
Una visita al Museo Oceanográfico de Berlín	173
Institut Oceanogràfic de Barcelona	190

Ocelleria

El canario	169
Per a lograr major posta i millor calitat dels ous en les gallines	128
Notes del meu corral	146
Algo sobre enfermedades de nuestros pájaros enjaulados	63
Ocells de pas en l'Albufera de València	84
El gran ocell marí (<i>Diomedea</i>)	87
La protecció a los pájaros	97
Els pavos reals	145

Sobre el uso del azufre en la cria de volátiles	145		
Piscicultura (peixos)			
Sobre la tramesa de petites anguiles	114		
La cria de peixos en l'aquari i llur alimentació	31, 96		
L'estany de casa	80, 127, 168, 184		
Localitats típiques per a <i>Gasterosteus</i> i <i>Fundulus</i>	96		
Vegi's <i>Aquaris</i> .			
Recol·lecció			
El excursionismo y las Ciencias Naturales	9		
La manera de buscar les crisàlides	61		
La cacera de sargantanes i llargandaxos	62		
Petits animalets d'aquari	78		
Mi equipo de excursiones	101		
Remedio contra picaduras de insectos y abejas	148		
Treballs del «Grup d'amics dels aquaris» de Barcelona	167		
Com ens protegim i curem de les picades dels insectes en nostres excursions	84		
Resum de Notes i instruccions generals que deuen tenir present els naturalistes i recol·lectors	217		
		Terraris	
		L'aigua de beure i banyar-se en el terrari	62
		Si fuig del terrari algun <i>Molge</i>	62
		Alimentació forçosa de les serps	78
		El Vivarium del Parc de Barcelona	80
		Noves adquisicions del Vivari del Museu de Catalunya	181
		Vegi's <i>Erpetologia</i> , <i>Aquaris</i> .	
		Vivaris	
		Vegi's <i>Terraris</i> , <i>Aquaris</i> , <i>Museus</i> .	
		Zoogeografia	
		Dispersió geogràfica del <i>Buliminus detritus arnouldi</i> Fagot a Catalunya	14
		La Zoogeografia y la historia de la tierra	149, 178
		Zoologia	
		Vegi's <i>Mastologia</i> , <i>Ocelleria</i> , <i>Erpetologia</i> , <i>Malacologia</i> , <i>Entomologia</i> , <i>Recol·lecció</i> , <i>Aquaris</i> , <i>Terraris</i> , <i>Piscicultura</i> .	
		Zoològics (Parcs-)	
		Vegi's <i>Terraris</i> , <i>Museus</i> .	

